

Osvrćući se kritički na tradicionalno vladajuću kristologiju Panikkar se upušta u zanimljivu teološku interpretaciju Krista. On drži da se Krist javlja u tri konceptualna oblika: **protologijskom, eshatologijskom i historijskom**. Protologijski je »Krist alfa, prije Abrahama, prije stvaranja, **monogenes–protogenes**, prije svega ostalog, Krist misterij, svjetlo što dolazi za sveljude«. Eshatologijski je Krist onaj koji tek treba doći, »Krist svršetka, apokalipse, ispunjenja vremenske i prostorne avanture«. Historijski Krist jest Isus, »Marijin sin, njegova trajnost u povijesti kršćana«. Panikkar želi istaknuti da su te tri dimenzije jedna te ista realnost i da se Krist ne može dijeliti. Trojstvo je bitno za kristologiju. Kristofanija za treće tisućljeće teološki je prijevod temeljne Panikkarove ekozofijske pozicije koja strukturalno trojstvo (čovjek – kozmos – bog) poima kao jedinu cjelovitu viziju zbilje. Panikkarova je pozicija očito holistička, ali on i sam ističe da je to holizam posebne vrste, holizam koji se oslanja na jedinstvo bitnih životnih dimenzija, a ne na puki zagovor cjeline. U nastojanju da izbjegne holističku površnost, ekozofijski je holizam zanimljiv spoj vrhunske diskurzivne racionalnosti (filozofske, teološke i znanstvene) i duboke mistike.

Rade Kalanj

David Held

**DEMOCRACY AND THE GLOBAL ORDER**

*From the Modern State to Cosmopolitan Governance*

Polity Press, Cambridge, 1995, 313 str.

Prije sedam godina (1990) objavljena je knjiga Davida Helda: **Models of Democracy**. U panorami recentnih djela slične vrste, to je nedvojbeno jedan od najcjelovitijih teoretskih radova o pojmu, povijesnim oblicima, protuslovljima i izgledima demokratskog poretka. Za hrvatsko

izdanje te knjige (**Modeli demokracije**, Školska knjiga, Zagreb, 1990) autor je napisao opsežan pogovor, zapravo cijelo jedno novo poglavlje pod naslovom: **Demokracija, nacionalne države i globalni sustav**. Veće iz toga bilo vidljivo u kojem će se smjeru kretati dalja Heldova istraživanja i razmišljanja. O tome jasno svjedoči njegova knjiga **Democracy and the Global Order. From the Modern State to Cosmopolitan Governance (Demokracija i globalni poredak. Od moderne države do kozmopolitskog upravljanja)**. Ona je nastavak i analitička razrada upravo one tematike koja je naznačena u spomenutom tekstu pogovora. Dok je nastanak **Modela demokracije** koincidirao s otvaranjem tranzicijskih debata o demokraciji, ta se knjiga javlja u jeku rasprava o trendovima i tumačenjima globalizacije.

Knjiga **Demokracija i globalni poredak** istodobno je analitičke i projektivne naravi. Ona, s jedne strane, znanstveno–objektivno obrazlaže, prikazuje i kritički vrednuje baštinu i stanje moderne demokracije, a s druge pak strane projicira i zagovara određenu verziju demokratskog sustava u doba globalnosti. Tu dvojaku ambiciju Held iznosi u četiri dijela: *Uvod – priče o staroj i novoj demokraciji; Analize – oblikovanje i uzmak moderne države; Rekonstrukcija – temelji demokracije; Razrada i zagovor kozmopolitske demokracije*. On polazi od konstatacije da se teorija i praksa demokracije danas nalazi pred izazovima na koje još nema jasnih odgovora i da to podjednako vrijedi za sve ključne tradicije demokratskog mišljenja: **republikanizam, liberalizam i marksizam**. Ti izazovi proizlaze iz dinamike svjetske ekonomije koja proizvodi nestabilnosti i teškoće kako na unutardržavnim razinama tako i u međudržavnim odnosima. Ubrzano se množe transnacionalne veze, novi oblici kolektivnog odlučivanja, međuvladine organizacije i međunarodne skupine za pritisak. Na djelu je prava ekspanzija i jačanje transnacionalnih komunikacijskih sustava. Proli-

feracija vojnih tehnologija pretvara se u »postojanu« značajku» suvremene političke zbilje. Svijet je pritisnut transnacionalnim problemima (prvenstveno ekološkim izazovima ozonskog omotača, učinka staklenika itd.) koji »ne poštuju« nacionalne međe i granice. Pored toga, raspao se hladnoratovski međunarodni sustav koji je gotovo četiri desetljeća dominirao svjetskom politikom. Još nije oblikovana alternativa tom sustavu, a rasprave što se oko toga vode motivirane su starim državnim interesima i obzirima. Demokracija je nastajala s nastankom modernih država, a danas bi ona morala prekoračiti taj horizont i zahvatiti ne samo individualnu i nacionalnu, nego i globalnu razinu koja postaje stvarnost. Stoga je analiza države nužna i nerazdvojna pretpostavka ne samo za konceptualno razumijevanje nego i za stvarno prakticiranje (razvoj) demokracije.

Država se, u modernom smislu riječi, pojavljuje s ustanovljavanjem pojma **suvereniteta**. Podijeljeni autoritet srednjovjekovnog feudalnog poretka preobražava se (za vrijeme apsolutnih monarhija) u centraliziranu državu koja utjelovljuje svu administrativnu, financijsku, političku i vojnu moć. Diskurs o suverenitetu i njegovim utjelovljenjima (kralju, narodu) postaje glavnim obilježjem političke misli. Suverenitet je ona krajnja granica do koje može ići svaka kritika, pobijanje ili težnja za preinakom vladavina. Suverenitet je, jednom riječju, sinonim postojanja države kao individualnog tijela zajednice. Prema Heldovim (i ne samo njegovim) analizama tako koncipirana država očitovala je nekoliko prednosti za razvoj modernog društva. U prvom redu pokazala je svoje pogodnosti za ratovanje i vojnu organizaciju. Tu činjenicu Held ne želi apsolutizirati, već samo pozitivistički konstatira da je centralizirana vojska, umjesto varljivih plemićkih lojalnosti, raspolagala znatno većom instrumentalnom snagom, osvajačkom ili obrambenom efikasnošću. Nadalje, država se pokazala

kao pogodan okvir za razvoj kapitalizma. Proširila je prostore tržišta i priklonila se usponu kapitala, duhu slobodne trgovine i kapitalne kolonizacije. Napokon, unutar same države, u fazi uspona kapitala, uspon je doživjela i liberalna ideja politike, podjele vlasti i individualnih građanskih prava, iako još u reduciranom socijalnom opsegu.

No, taj razvojni put moderne nacionalne države— gledan iz perspektive napredovanja demokracije — ima i svoje naličje. On svjedoči o granicama što ih ona (država), usredotočena na formulu suvereniteta, nameće demokratskom razvoju, kako na unutrašnjem tako i na vanjskom, međudržavnom planu. Odnos među državama, među njihovim suverenitetima, prošao je, prema Heldovu mišljenju, kroz dvije faze, dva tipa poretka. Prvu fazu Held označava kao **Westphalski poredak**, koji je uveden Westphalskim mirom 1648. godine, nakon tridesetgodišnjeg rata. On po prvi put priznaje teritorijalni suverenitet među državama. Prema Westphalskom modelu svijet se sastoji od **suverenih država** iznad kojih nema višeg autoriteta. Proces donošenja odluka i provedbe zakona potpuno je u rukama pojedinačnih država. Međunarodno je pravo usmjereno na uspostavljanje minimalnih pravila koegzistencije. Njihov je cilj stvaranje podnošljivih odnosa među državama, ali samo u mjeri koja odgovara nacionalnim političkim interesima. Sve se države smatraju jednakima pred zakonom i u tom pogledu nema osnove za asimetriju moći. Razlike među državama ipak se dokazuju silom. Ono što na koncu odlučuje jest načelo **zbijske moći**. Međunarodni pravni standardi pružaju minimalnu zaštitu. Ako uopće postoji neki »kolektivni« prioritet onda je to prvenstveno smanjivanje zapreka **slobodi države**. Prema tome, pitanje demokracije suvereno je pitanje svake države, ne postoje međunarodni (međudržavni) mehanizmi koji bi mogli spriječiti kršenje demokratskih prava.

Međutim, širenje svjetskog tržišta, svjetski ratni sukobi i unutardržavni socijalno-politički pritisci utjecali su na postupno mijenjanje tog modela. Iz toga je, poslije Drugog svjetskog rata, nastao međunarodni poredak zasnovan na **Povelji Ujedinjenih Nacija**. Prema njezinim načelima svjetska se zajednica sastoji od **suverenih država koje su povezane gustom mrežom institucionaliziranih i ad hoc odnosa**. Pojedinci i skupine smatraju se legitimnim akterima međunarodnih odnosa. Narodi koji su bili pod kolonijalnom vladavinom, rasističkim režimima ili stranim eksploatorima dobili su **pravo na priznanje** i odlučujuću ulogu u artikuliranju svojih interesa i vlastite budućnosti. Prihvaćene su vrijednosti i standardi koji vode u pitanje pragmatičko načelo korištenja zbiljske moći, što znači da su nedopustive (ilegitimne) velike povrede međunarodnih pravila. Stvorena su nova pravila i institucije za provedbu i jačanje zakonitosti u međunarodnim poslovima. Pravna načela ograničuju oblike i raspon ponašanja članova međunarodne zajednice. Uvedene su bitne inovacije s obzirom na individualna prava, stvoren je korpus međunarodnih pravila koja prisiljavaju države da prihvate određene standarde poštovanja svih ljudskih prava. Inzistira se na očuvanju mira, unapređivanju ljudskih prava i uspostavi veće socijalne pravde (kolektivni prioriteti). Priznate su sistemske nejednakosti među narodima i državama te utemeljena nova pravila koja bi valjalo imati na umu u distribuciji, privajanju i korištenju teritorija, vlasništva i prirodnih resursa.

Held visoko ocjenjuje demokratske implikacije tog modela, ali je vrlo kritičan prema njegovim praktičkim ostvarenjima. »Unatoč dobrim namjerama, model **Povelje Ujedinjenih Nacija** nije zapravo uspio stvoriti novo načelo organizacije u međunarodnom poretku, načelo koje bi moglo temeljito raskinuti s **Westphalskom** logikom i uspostaviti nove demokratske mehanizme političke koordinaci-

je i promjene«. Stvarno je stanje takvo da »prostorno i vremensko širenje socijalnih odnosa«, te njihovo institucionalno osnaživanje (tehnološko, organizacijsko, pravno, kulturno) proizvodi nove probleme za državne vlasti i međudržavni sustav. Djelotvornost suverene, teritorijalno ograničene nacionalne države po svemu sudeći dolazi u pitanje. Taj proces u istom mah problematizira demokraciju i svjetski poredak. Na površinu izbija niz »raskola«, »disjunktivnih« elemenata suvremenog društvenog kretanja, koji dijagnostički upućuju na buduće svjetske trendove. Held nabraja pet glavnih »raskola«: **međudnos nacionalnog i međunarodnog prava, internacionalizacija političkog odlučivanja i logika nacionalnih interesa, hegemonijske sile i međunarodni sigurnosni sustav, nacionalni identitet i globalizacija kulture, svjetska ekonomija i nejednakost u ekonomskoj utakmici**.

Da bi, u takvim okolnostima, izveo svoju projekciju demokratskog sustava primjerenog globalnom dobu, Held ponajprije tematizira same temelje demokracije. Temeljno načelo demokracije jesta **autonomija**. To znači da demokracija crpi svoju moć i svoje značenje iz ideje **samoodređenja**. Članovi političke zajednice (građani) sposobni su slobodno izabrati uvjete vlastitog udruživanja i taj je izbor krajnji legitimacijski temelj na kojemu počivaju oblici i pravci njihove politike. Autonomija obuhvaća zaštitu od arbitrarne upotrebe moći političkog autoriteta i prisile; uključenost građana u određivanje uvjeta vlastitog udruživanja; stvaranje pogodnih uvjeta za razvoj individualnih sposobnosti i sklonosti građana; unapređivanje ekonomskih pogodnosti i maksimizaciju dostupnosti resursa. Iz toga je nastala ideja **pravne demokratske države**. No, koliko god ona bila pravna i demokratska, u njoj se nužno javlja **problem moći**. Held tu pravi jezgrovitu digresiju u povijest pojma moći i dolazi do zaključka da suvremene države, baš iz realizacije načela moći, na razne načine zakidaju oz-

biljenje autonomije. Umjesto pune autonomije stvarno se događa **nautonomija**. To je pojam kojim se želi izraziti ne ukiđanje načela nego njegovo mimoilaženje, potiskivanje. »Nautonomija je **asimetrična** proizvodnja i distribucija životnih šansi, koja ograničuje i umanjuje mogućnosti političke participacije«. U svakom slučaju, zakidanje autonomije (nautonomija) izravni je rezultat djelovanja moći. To, međutim, nije jednostavna realcija. Stoga valja voditi računa o činjenici da postoje razna **poprišta** moći, ne samo država (kao što pretežno tvrdi liberalna tradicija) ili pak ekonomsko–proizvodna sfera (kao što pretežno smatra marksistička kritika liberalizma). Held nabroja (i analizira) sedam poprišta moći na kojima dolazi do izražaja **nautonomijska** situacija. Prvo poprište tvori odnos prema **tijelu**. Riječ je o načinima organizacije fizičke i emocionalne dobrobiti, o različitim formalno–institucionalnim i neformalnim mrežama u koje je ona uklopljena. Tu je, primjerice, neravnopravnost žena jedna od najtežih nautonomijskih situacija suvremenog društva. Drugo poprište obuhvaća probleme **blagostanja**, to jest organizaciju u području dobara i usluga, koja omogućuje da privatna građanska osoba postane potpunim članom zajednice. Odsutnost mehanizama **blagostanja**, odnosno **asimetrična** distribucija, stvara i održava nautonomijske strukture. Treće poprište moći jest **kultura i kulturni život**. To je ono područje društvenog djelovanja »na kojem se može raspravljati o problemima javnog interesa i identiteta, gdje se mogu istraživati razlike u mišljenjima i ispitivati lokalni običaji i dogme. Područje kulture obuhvaća organizaciju koncepta i značenjskih kategorija koje su bitne za mobilizaciju zajednice«. Nautonomijski odnos tu dolazi do izražaja u **asimetričnom pristupu** »proizvodnji i distribuciji interpretativnih shema i obrazaca, retoričkih sposobnosti i umijeća«. Četvrti poprište moći tvori sfera **građanskih udruženja**, koju treba tumačiti u bliskoj vezi

s pojmom civilnog društva. Riječ je o institucijama i organizacijama preko kojih pojedinci i grupe mogu slijediti vlastite projekte, neovisno o državnoj organizaciji, korporaciji ili sindikatu. Nautonomijski odnos na tom području dolazi do izražaja kada neki prethodni uvjeti ometaju pristup udruženjima ili, pak, kada su ona tako uređena da koriste samo partikularnim interesima ili posebnim grupama. Peto je poprište **ekonomija**, odnosno kolektivna organizacija proizvodnje, razdobe, razmjene i potrošnje dobara i usluga. Held drži da je ekonomija jedan od glavnih izvora stratifikacije i nautonomije. Ona je izvorište društvenih klasa. U ekonomskoj sferi građanin nema ono čime raspolaže u političkoj sferi. »Njegovo pravo da bira i da bude predstavljen ne preteže se na područje rada, politička se sfera ne proteže na industriju«. **Organizacija prisile** šesto je poprište moći. Fizička prisila može funkcionirati na korist zajednice (obrana), ali i protiv nje (narušavanje sigurnosti i kršenje regulatornih mehanizama). Nautonomijske situacije javljaju se onda kada se sukobe vojna moć i država. **Regulacija i zakonske institucije** tvore sedmo poprište moći. To je zapravo država kao »nezavisna korporacija, sastavljena od skupa organizacija koje koordinira određeni politički autoritet«. Država je upravo ono područje moći koje proizlazi iz institucionalizirane regulacije i utvrđenih teritorijalnih granica. Nautonomijski procesi mogući su zbog raznovrsnih razloga: isključivanje građana iz državne politike, despotska upotreba politike, autoritarna vladavina, ograničavanje uloge građana, sužavanje kanala participacije itd.

Polazeći od tog činjeničnog nautonomijskog stanja Held drži da sedam navedenih poprišta moći valja shvatiti kao sedam glavnih »sklopova« unapređivanja demokracije (ozbiljenja autonomije), odnosno kao sedam »sklopova prava«. Jedino je na toj osnovi moguće realistički govoriti o nečemu što se naziva **demokratskim do-**

**brom.** No »demokratsko dobro« nije apstrakcija koja se uspostavlja pukim željama ili samo u ljudskim glavama. Ono se ravna prema stanovitim formalnim, ali praktički dostižnim kriterijima koji djelovanju omogućuju da razlučuje iluzije od stvarnosti. Held napominje da je te kriterije najbolje sistematizirao Dahl i on ih (uz izvjesnu kritičku relativizaciju) jednostavno navodi kao dobar putokaz za vlastito mišljenje. Riječ je o pet kriterija: **zbijska participacija** (građani moraju imati jednaku slobodu angažmana u javnom životu, oblikovanju vlastitih pogleda i opredjeljenja, izražavanju razloga za prihvaćanje ili odbacivanje nekih rješenja itd.); **prosvijećeno razumijevanje** (građani moraju imati primjerene i jednake mogućnosti za stjecanje svih znanja koja su im potrebna za propitivanje i afirmiranje vlastitog izbora, vlastitih ciljeva i interesa); **kontrola nad programima javnog djelovanja** (građani moraju raspolagati autoritetom da odlučuju o primjerenosti javnih programa javnim demokratskim zakonima); **izborna jednakost na razinama odlučivanja** (svaki građanin mora biti siguran da će njegova stajališta, prilikom kolektivnog odlučivanja, biti jednaka stajalištima drugih građana); **uključenost** (svim zrelim, odraslim osobama moraju biti priznata sva obilježja građanske moći, državljanske uključenosti u cjelinu).

Naravno, ti kriteriji oblikovani su iz vidokruga moderne države, iz određenog poimanja državnog poretka. Mora im se udovoljiti kako bi poredak imao demokratsku legitimaciju. No, »demokratsko dobro« nadilazi državnu razinu. Ono ima i univerzalno značenje, koje proizlazi iz temeljnog načela autonomije. Ta je univerzalnost komplementarna ideji globalnog protegnuća demokracije. Tu sada Held izvodi svoju projektivnu verziju (zagovor) globalnog demokratskog sustava. On ga naziva **kozmpolitskim demokratskim poretkom**, odnosno **kozmpolitskim modelom demokracije**. Taj poredak ne polazi od fikcija, nego od činjenica suv-

remenog međunarodnog života, koje su nadišle okvire dvaju prethodnih sustava, ne samo **Westphalskog** nego i onoga koji se temelji na **Povelji Ujedinjenih Nacija**. Prema tome, kozmpolitski je demokratski poredak određena vizija uređivanja svijeta, koja proizlazi iz tumačenja njegovih zbiljskih tendencija.

Held u tom smislu sistematizira svoja analitička zapažanja i projektivne zamisli. Globalni se poredak, kaže on, sastoji od brojnih i isprepletenih mreža moći, koje uključuju tijelo (fizičku i emocionalnu dobrobit), blagostanje, kulturu, građanska udruženja, ekonomiju, organiziranu silu i regulativno-zakonske odnose. Moćnost kozmpolitske demokracije proizlazi upravo iz tih raznovrsnih mreža, raznovrsnih sustava moći, koji tvore međupovezanost raznih naroda i nacija. Sve grupe i udruženja drže da imaju sposobnost za samoodređenje, što znači da prihvaćaju načelo autonomije i »posebne sklopove prava i obveza«. Ti »sklopovi« obuhvaćaju socijalnu, kulturnu, građansku, ekonomsku i političku problematiku. Oni tvore podlogu »kozmpolitskog demokratskog prava«. Uvode se zakonska načela koja ograničuju oblike i opseg individualnog i kolektivnog djelovanja unutar državnih organizacija i asocijacija, ekonomije i civilnog društva. Prema svima se postupa na temelju određenih standarda koje legitimno ne može povrijediti nijedan politički režim. Unutar te mreže, i na različitim mjestima i stupnjevima, može se uspostavljati zakonodavstvo i zakonita prisila, ali uz prisutnost i utjecaj regionalnih i međunarodnih promatračkih tijela. Kolektivini su prioriteti: obrana samoodređenja, stvaranje zajedničke strukture političkog djelovanja i očuvanje »demokratskog dobra«. Privrženost demokratskoj autonomiji oblikuje temelje dugoročnih preobrazbi i hitnih promjena u onim dijelovima svijeta gdje je radikalno ugrožena jednakost ljudi i njihovo javno djelovanje. Socijalna pravda jedan je od momenata kozmpolitskog demokratskog

skog poretka. Ona polazi od načela da ustrojstvo proizvodnje, distribucije i iskorištavanja resursa mora biti u suglasju s demokratskim procesom i zajedničkom strukturom političkog djelovanja. Dok u području raspravljanja vlada načelo nenasilnih odnosa, sila se, u krajnjem slučaju, koristi samo onda kada su ugroženi kozmopolitski demokratski zakoni. Kozmopolitska demokracija može opravdano pribjeći upotrebi sile ako su iscrpljeni svi oblici pregovaranja i sankcija, ako tiranski režimi poriču (krše) demokratska prava i obveze. Kozmopolitski model demokracije pretpostavlja da ljudi mogu biti članovima raznih zajednica, koje se osobito tiču njihovih interesa te da su, u skladu s tim, slobodni pristupati različitim vrstama političke participacije. Imaju, dakle, mogućnost članstva i sudjelovanja u političkim zajednicama globalno/lokalnog opsega.

Held je, dakako, svjestan da je ta analitičko-projektivna konstrukcija nedostatna i stoga, maksimalno sistematično, formulira (predlaže) neku vrstu operacionalnog scenarija za uspostavu kozmopolitskog demokratskog poretka. On se sastoji od **kratkoročnih** i **dugoročnih** zahvata kako na političkom tako, i na ekonomskom području. **Kratkoročno** gedano, valjalo bi, među ostalim, napraviti sljedeće korake: reformirati Savjet sigurnosti Ujedinjenih Nacija (tako da u njegovu odlučivanju značajniju ulogu dobiju zemlje u razvoju); ustanoviti drugi dom Ujedinjenih Nacija (utemeljen na međunarodnom konstitucionalnom dogovoru); potaknuti političku regionalizaciju (prema primjeru Europske Unije, ali znatno šire od nje) i stvoriti mogućnost transnacionalnih referenduma; utemeljiti međunarodni sud za ljudska prava; stvoriti ekonomsku koordinacijsku agenciju za regulaciju na regionalnoj i svjetskoj razini; uspostaviti djelatnu i odgovornu međunarodnu vojnu silu; uvesti stroga ograničenja privatnog vlasništva za ključne institucije javnosti (medije, informacije); pospješiti ne-

državne i netržišne solucije u organizaciji civilnog društva. Što se, pak, tiče dugoročnog scenarija on, među ostalim, obuhvaća: unapređivanje kozmopolitskog demokratskog prava (nova Povelja o pravima i obvezama, koja zahvaća razna područja političke, socijalne i ekonomske moći); oblikovanje svjetskog parlamenta (povezanog s regijama, nacijama i lokalnim sredinama); razdvajanje političkih i ekonomskih interesa; globalno međupovezivanje pravnih sustava, koje obuhvaća elemente krivičnog i građanskog prava; uspostavu međunarodnog kaznenog suda; odgovornost međunarodnih i transnacionalnih ekonomskih agencija regionalnim i globalnim parlamentima; demilitarizaciju i prevladavanje ratnih sustava; stvaranje raznovrsnih samoregulirajućih udruženja i grupa u sferi civilnog društva; multisektorsku ekonomiju i pluralizaciju vlasničkih obrazaca. Held nipošto ne tvrdi da je njegova projektivna slika kozmopolitskog modela demokracije posve koherentna. Dapače, ona je prepuna neizbježnih tradicionalnih (stalnih) opreka, kao što su: globalizacija/kulturna raznolikost, konstitucionalizam/politika, hijerarhijski poredak države/izdrživost reforme, politička ambicija/politička ostvarivost, participativna ili neposredna demokracija/predstavnička liberalna demokracija, globalno upravljanje odozgo/širenje asocijacija odozdo. Međutim, te opreke ne treba shvatiti kao bezizlazne tjesnace, nego baš kao poticaje i razloge za demokratsku teoriju u novom (globalnom) kontekstu. Pored toga, Held opravdano računa i na prigovore za utopičnost svojih projekcija. Ali on se ipak nada da je iznio dosta argumenata za ostvarivost kozmopolitskog modela demokracije. Naposljetku, bio on ostvariv ili ne, na dnevnom je redu ponovno preispitivanje demokracije, ali sada u posve novom kontekstu.

*Rade Kalanj*